

Minedrift i Grønland

– betydning og fremtidsudsigter

Af Jørgen Rye

Siden debatten om hjemmestyrets indførelse har rettighederne til de grønlandske råstoffer været et hovedstridspunkt. Den nuværende råstofordning blev til som et kompromis og har siden til stadighed været genstand for debat. En debat, der foregår både i Grønland og mellem de grønlandske og danske politikere samt myndigheder. Der foregår således også idag forhandlinger om en ændring af råstofordningen.

Det følgende er ikke et forsøg på at gå ind i debatten om råstofordningen, men et forsøg på at gå bag om debatten og beskrive hvilken betydning, råstofferne har i dag, samt antyde hvilke perspektiver de giver for fremtiden. Formålet er at give et grundlag for at bedømme, om interessen for råstofpolitikken er begrundet.

Råstofaktiviteternes betydning idag må først og fremmest måles på betydningen af udnyttelseskoncessionerne, hvor Greenex' bly- og zinkmine reelt er den eneste aktive virksomhed, men også værdien af de arbejdsforpligtelser, der er knyttet til efterforskningskoncessionerne har betydning. Efterforskningskon-

cessionerne domineres idag af ARCO's olieefterforskning i Østgrønland.

På længere sigt er det resultaterne af efterforskningsaktiviteterne, der skal afgøre, hvor stor betydning råstofvirksomheden kan få for Grønland. Efterforskningsaktiviteterne udføres både af private selskaber og af det offentlige. For det offentlige udføres aktiviteterne hovedsagelig af Grønlands Geologiske Undersøgelser (GGU).

Indenfor de sidste år har flere kommuner på eget initiativ startet efterforskning efter mineraler. Kommunerne håber at kunne finde mineralforekomster, der kan begrunde oprettelsen af småminer, som supplement til den nuværende erhvervsudvikling baseret på fiskeriet.

Artiklen giver ikke mulighed for entydigt at vurdere fremtidsudsigterne for minedriften, dels har minedrift selvfølgelig både fordele og ulemper, og dels er det stadig usikkert, hvilke råstoffer der er og i hvilke mængder. Den fremtidige planlægning skal foregå på baggrund af denne usikkerhed og samtidig tvinges Grønland til løbende at træffe nogle

afgørelser i konkrete situationer, som vil påvirke samfundsudviklingen i øvrigt, uden at konsekvenserne nødvendigvis kendes til bunds.

Den dansk-grønlandske råstofordning

Før gennemgangen af råstofaktiviteterne påbegyndes, skal nogle af hovedelementerne i den dansk-grønlandske råstofordning kort gennemgås. Råstofordningen administreres af Råstofforvaltning for Grønland. Råstofforvaltningen, der er placeret i København, hører efter Grønlandsministeriets nedlæggelse under Energiministeriet.

I de afgørende spørgsmål vedrørende for eksempel udvindings- og efterforskningsaktiviteter, har Grønlands Hjemmestyre og den danske regering en fælles beslutningskompetence. Den fælles beslutningskompetence er sikret gennem en lovfæstet vetoret i de vigtige spørgsmål, en vetoret der endnu aldrig har været anvendt.

Ved siden af vetoretten og råstofordningens placering under energiministerien er indtægtsfordelingsprincippet et kernepunkt i ordningen. De indtægter, som opnås via koncessionsafgifter og lignende afgifter, som selskaberne betaler for retten til at udnytte råstofferne, tilfalder således idag fuldt ud den danske stat.

Først når indtægterne overstiger det tilskud, den danske stat yder til Grønland, skal indtægterne deles med 50 % til hver. I følge den danske finanslov er tilskuddet fra Danmark på godt 2,5 mia. kr. Det efterfølgende vil vise, at der på denne baggrund ikke er udsigt til, at Grønland vil få andel i indtægterne de

første mange år. Der foregår dog forhandlinger om en ændring af indtægtsfordelingsprincippet, bl. a. for at give Grønland et større incitament til at deltage i råstofaktiviteterne.

Greenex

Bly- og zinkminen ved Maarmorilik, der drives af Greenex A/S, startede produktionen i slutningen af 1973. Efter en truende lukning i 1986, blev minen overtaget af det svenske mineselskab Boliden, og selv om fremtidsudsigterne stadig er usikre, videreføres minen indtil sommeren 1989.

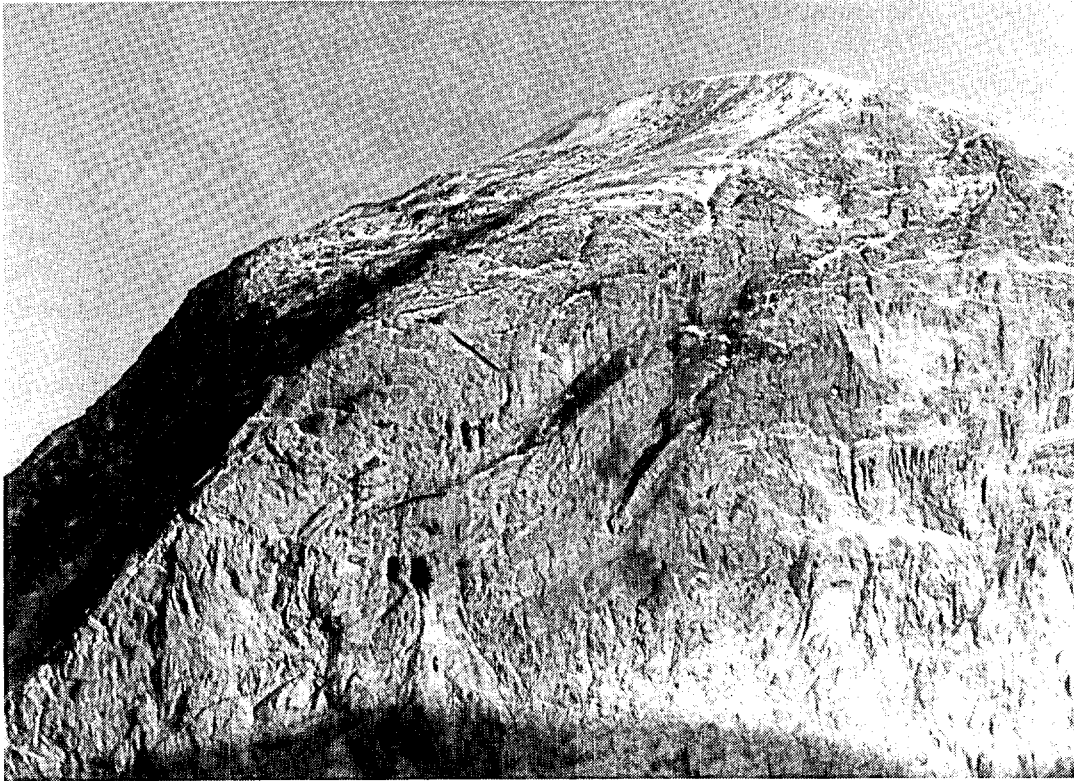
Inden Boliden overtog minen i 1986, havde den vist sig som en god forretning for den tidligere ejer, det canadiske mineselskab Vestgron Mines Ltd. Efter en oprindelig investering på omkring 333 mio. kr. har Greenex fra selskabet startede sin produktion i 1973 og frem til udgangen af 1986 opnået en omsætning på ca. 6,9 mia kr., svarende til en gennemsnitlig årlig omsætning på ca. 530 mio. kr.

Efter godt 13 års produktion har selskabet opnået et nettooverskud på ialt 645 mio. kr. Nettoresultatet, der svarer til 50 mio. kr. pr. år, er opgjort efter såvel afskrivninger som koncessionsafgifter og lignende betalinger til det offentlige.

I 1984, hvor egenkapitalen var på 150 mio. kr og overskuddet på 71 mio. kr., svarede det til en forrentning af egenkapitalen på 47 %.

Betydningen for det offentlige

Siden virksomhedens start har Greenex betalt 185 mio. kr. i koncessionsafgifter.

Bly- og zinkminen i Maarmorilik. Foto: Lisbet Lyager, Sermitsiaq.

Disse afgifter er tilfaldet den danske stat, idet der som nævnt foregår en modregning af koncessionsafgifterne i statens tilskud til Grønland.

For hjemmestyret begrænser de direkte indtægter fra minen sig således til de skatteindtægter, som de ansatte betaler til hjemmestyret og kommunerne. I 1986 er skatteindtægterne opgjort til ialt at udgøre ca. 19 mio. kr. Siden minedriftens start i 1973–74, er der ialt betalt ca. 136 mio. kr. i skat til kommunerne og landskassen.

Ikke mindst for Uummannaq kommune har minen stor betydning. Ud af de nævnte 19 mio. kr. i direkte skatte-

indtægter til Grønland i 1986, tilfalder ikke mindre end 17 mio. kr. Uummannaq kommune. I 1985 svarede skatteindtægterne fra de ansatte i Greenex til ca. $\frac{2}{3}$ af kommunens samlede indtægter.

En lukning af minen vil ramme kommunen hårdt. Ikke alene ville hovedparten af indtægterne falde væk, men samtidig ville antallet af arbejdsløse stige kraftigt og dermed udgifterne til sociale ydelser. Da minen samtidig er den sidste åbne mine, kan det være vanskeligt for de ansatte at finde alternativ beskæftigelse.

Betragtet ud fra en nationaløkonomisk synsvinkel er minen også vigtig for

Grønland, idet eksporten fra minen udgør 15–20 % af Grønlands eksport. Greenex udbetaler ca. 3 % af den lønsum, der udbetales i Grønland, bidrager med omkring 4 % af Grønlands samlede indkomstskatter og beskæfter ca. 1 % af den grønlandske arbejdsstyrke (opgjort i 1985).

Minens indirekte virkninger på økonomien, i forhold til at virke igangsættende på øvrige økonomiske aktiviteter, er dog begrænset. Af de samlede indkøbsudgifter til minedriften i 1985 på 215 mio. kr. udgør købene i Grønland 23 mio. eller kun omkring 11 %. Indkøbene består hovedsagelig af tjenesteydelser, transport, hotelophold m.v. I forhold til virksomhedens størrelse er de afledede effekter i form af øget produktion hos leverandører eller aftagere således begrænsede. En stor del af de afledte effekter som følger af minedriften falder i stedet i Danmark.

Greeneex – en god forretning?

Det er vanskeligt at gøre minens betydning entydigt op. De umiddelbare økonomiske gevinster er skitseret foran, hvor Greenex har haft et nettoresultat på 645 mio. kr., har udbetalt udbytte til de canadiske ejere på ca. 590 mio. kr., har betalt koncessionsafgifter til den danske stat på 185 mio. kr., og har givet ekstra skatteindtægter til Grønland på omkring 136 mio. kr.

Der kan ikke være tvivl om, at Greenex har været en god forretning for de tidligere canadiske ejere. Om den har været for god, i forhold til hvad den danske stat og Grønland har fået ud af det, er svært at svare på. Resultatet skal

jo ikke kun vurderes på baggrund af den viden vi har idag, men snarere på baggrund af den viden man havde, da koncessionen blev indgået, og minedrift er en risikofyldt branche.

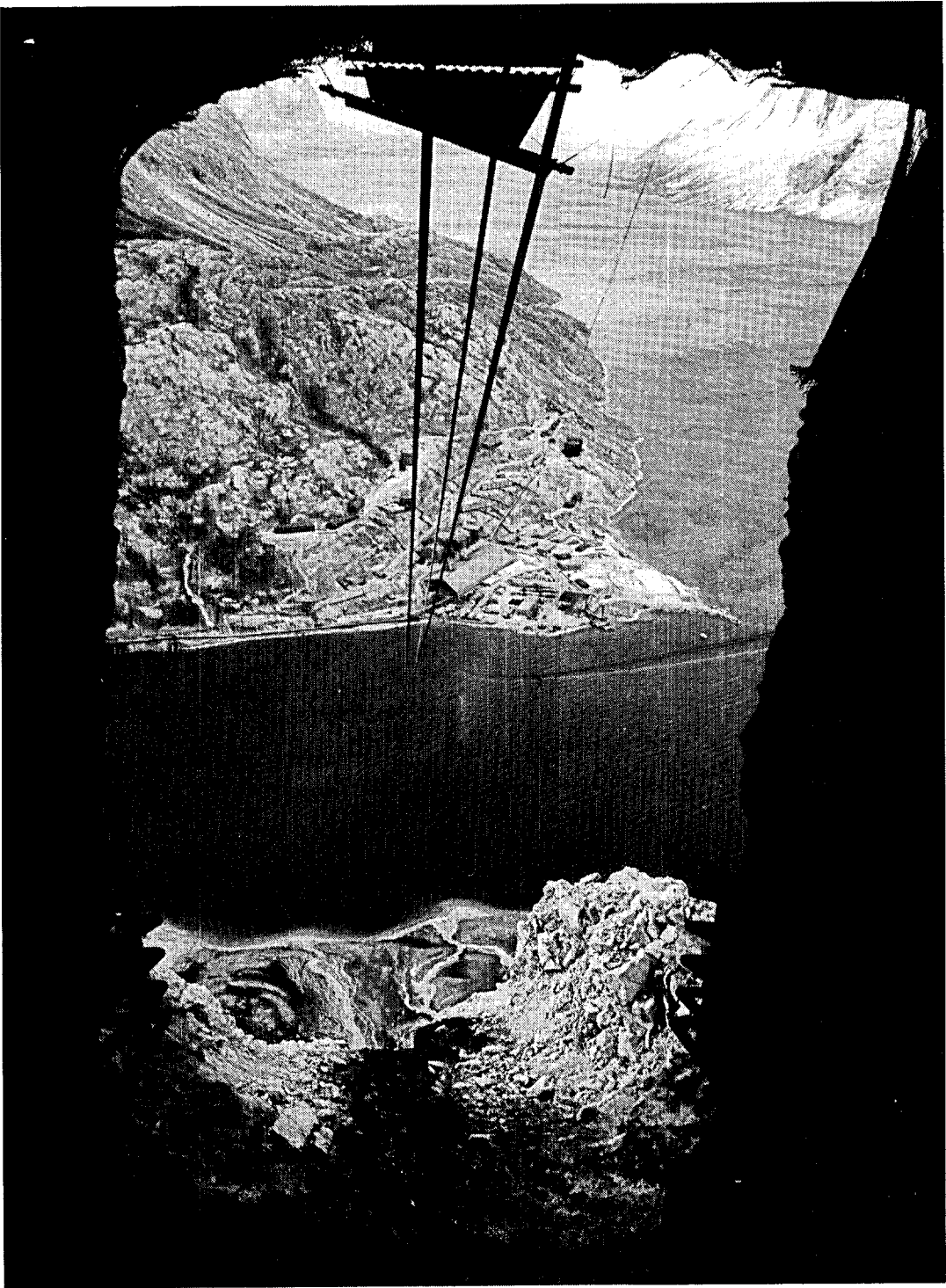
Den største betydning for Grønland har minen haft i kraft af de arbejdspladser, der er blevet skabt, og dermed de ekstra lønindkomster, som er tilfaldet de ansatte.

Men minen har også haft betydning på mange andre måder bl. a. i form af ændrede produktionsforhold og livsmønstre for de personer, der er knyttet til virksomheden. Konsekvenserne af dette vil for alvor vise sig, når minen engang lukker. En sådan lukning vil stille store krav til det grønlandske samfund, hvor en så stor virksomhed er et særsyn.

Det bliver samtidig det grønlandske samfund, der får udgifterne som følge af en eventuel lukning, og som vil få ansvaret for at finde alternativ beskæftigelse til de tidligere minearbejdere. Det er også det grønlandske samfund, der vil stå tilbage med de forureningsgener, der følger med minedrift af denne art, også selv om der foretages en grundig oprydning i området. Minen kan således let vise sig at være et dyrt bekendtskab for Grønland, afhængig af hvorledes man fra grønlandsk side får forberedt afviklingen af minen, og hvor de positive nettoeffekter for rigsfællesskabet vil have ligget i Danmark.

ARCO Greenland A/S

Olieeftersøgningen i Jameson Land, Østgrønland, startede i slutningen af 1984 efter afslutningen af forhandlin-

Maarmorilik. Foto: Lisbet Lyager, Sermitsiaq.

ARCO Greenland A/S i Jameson Land. Foto: Kurt Kristensen, Sermitsiaq.

gerne mellem primært Råstofforvaltningen for Grønland og det amerikanske olieselskab Atlantic Richfield Company (ARCO).

Foruden ARCO med 63,75 % af aktiekapitalen deltager også Nordisk Mineselskab A/S og Nunaoil A/S som partnere i ARCO Greenland A/S, der har koncessionen på efterforskningen. Nordisk Mineselskab A/S, der har 11,25 % af aktiviteterne, havde op til 1984 enkoncession på råstofefterforskningen i denne del af Østgrønland.

Nunaoil A/S har 25 % af aktierne, som det offentlige repræsentant i olieefterforskningen. Nunaoil er ejet af det grønlandske hjemmestyre og den danske stat i fællesskab med 50 % af aktierne til hver af parterne.

Både Nordisk Mineselskab og Nunaoil er hvilende partnere i efterforskningsselskabet, idet alle udgifterne afholdes af den amerikanske partner.

Det efterforskningsarbejde, som ARCO Greenland er forpligtet til at udføre i koncessionsperioden, gør olieefterforskningen til en stor økonomisk aktivitet i grønlandsk målestok, også selv om der ikke er fundet olie endnu. ARCO Greenland A/S' årsregnskab for 1985 udviser således et ordinært drifts-

underskud på ca. 44 mio. kr., og regnskabet balancerer med en samlet aktivmasse på 149,2 mio. kr. For 1986 anslås udgifterne til ca. 12 mio. USD (84 mio. kr.) og det netop indledte program for 1987 budgetteres med udgifter på knap 43 mio. kr.

Frem til udgangen af 1987 vil der være investeret anslået 35 mio. USD eller omkring 250 mio. kr. i olieefterforskningen i Jameson Land – et ikke ubetydeligt beløb sammenlignet med for eksempel de offentlige udgifter i Grønland i 1985 på 3,6 mia. kr. (stat, hjemmestyre og kommuner tilsammen). Til yderligere sammenligning kan nævnes, at den nærliggende Scoresbysund kommune havde samlet drifts- og anlægsudgifter på ca. 13 mio. kr. i 1984.

Virksomheder på Grønlands økonomi

Olieefterforskningen bidrager kun lidt til udviklingen af den grønlandske økonomi. Materiel indkøbes udefra og behandlingen af indsamlede data foregår også udenfor Grønland. Indkøb af varer og tjenester vil således nok så meget have betydning for danske selskaber som for grønlandske. Grønlandsfly, KNI (Grønlands Handel) og det grønlandske televæsen benyttes dog, og kon-

cessionen skaber dermed beskæftigelse og yderligere omsætning for disse selskaber, ligesom ARCO selv i følge koncessionen er forpligtet til at anvende grønlandsk arbejdskraft, hvor den er til rådighed.

Til de seismiske undersøgelser i 1987 har ARCO antaget ca. 10 grønlandere med bopæl i Scoresbysund. I februar 1986 var der ansat 26 grønlandere, og heraf var de 9 fra Scoresbysund. Beskæftigelsen har været meget svingende, og under en afbrydelse af efterforskningsaktiviteterne fra februar 1986 til maj 1987 har beskæftigelsen været lav. I juni 1986 var der kun ansat 5 grønlandere, heraf de 2 fra Scoresbysund. Store svingninger i beskæftigelsen kan gøre de ekstra arbejdspladser til en noget tvivlsom gevinst.

Størst betydning har koncessionen nok i kraft af, at ARCO's flyveplads på Constable Pynt også anvendes til beflyvning af Scoresbysund kommune. I kraft af denne lufthavn har kommunen en fast ugentlig forbindelse til Reykjavik, og dermed forbindelse til resten af Grønland.

Musen og elefanten

For at et fund af olie eller gas i de vanskeligt tilgængelige arktiske områder kan blive af kommerciel værdi, skal der være tale om et stort fund. Det vil dermed også være stærke interesser, der udfordres, og her står det grønlandske samfund let som musen overfor elefanten, når man skal forhandle med et selskab som Atlantic Richfield Company. ARCO havde i 1985 en årsomsætning på over 22 mia. USD eller omkring

150 mia. kr. (svarende til ca. 43 gange de offentlige udgifter på Grønland samme år).

Grønlands interesse i olieefterforskningen er ikke kun at sikre sig en rimelig andel af indtægterne, men også at udviklingen af en eventuel olieindustri kommer til at foregå på en acceptabel måde. I den forbindelse skal det ikke glemmes, at selv et økonomisk velfunderet industrisamfund som Norge har haft vanskeligt ved at administrere konsekvenserne af sin egen olieindustri.

Grønland kan således have god brug for den del af den nuværende råstofordning, der indebærer, at også den danske stat er forpligtet af forhandlingsresultatet, og dermed af de konsekvenser et eventuelt olieeventyr vil have for Grønland.

Så længe der er tale om efterforskning, er konsekvenserne på det grønlandske samfund af olie- og gasaktiviteterne overskuelige. Men der ligger en stor opgave i at ruste sig til den eventuelle situation, hvor der findes olie og gas i et omfang, så det bliver rentabelt at udnytte. Opgaven bliver så meget desto mere vigtig, eftersom der både fra dansk og grønlandsk side arbejdes på at få startet yderligere efterforskning.

Efterforskningsaktiviteter i øvrigt

Foruden ARCO's olieefterforskning foregår en række andre efterforskningsaktiviteter, som for fuldstændighedens skyld kort skal omtales. Pr. 30/6-87 var der udstedt omkring 20 efterforskningskoncessioner til private selskaber. Aktiviteterne er rettet mod vidt forskellige mineraler fra platin til kvarts.

ARCO Greenland A/S i Jameson Land. Foto: Kurt Kristensen, Sermitsiaq.

Råstofordningen giver også mulighed for at meddele forundersøgelsestilladelser. I modsætning til efterforskningskoncessionerne indeholder disse tilladelser ikke en eneretsbevilling. Ved meddelelsen af forundersøgelsestilladelser stilles der derfor ikke så store krav, hverken til ansøgeren eller til ansøgerens efterforskningsprogram. Pr. 30/6-87 var der meddelt 5 forundersøgelsestilladelser.

De private selskabers interesse for at søge efter mineraler i et givet område, er ofte begrundet i de resultater, Grønlands Geologiske Undersøgelser (GGU) har opnået. GGU, der er en offentlig institution, har til formål at øge kendskab til Grønlands geologi, men også gennem offentliggørelse af resultaterne

at øge private selskaber interesse for mere målrettede undersøgelser med henblik på minedrift. I 1987 deltager ca. 70 personer i feltaktiviteter for GGU på 10 forskellige lokaliteter i Grønland.

Kun få af de efterforskningsaktiviteter der udføres, fører senere til egentlig udvindingsvirksomhed. Der er tale om en langsigtet proces både for koncessionshaver og koncessionsgiver med tålmodig venten på ,at de rigtige forhold viser sig.

Starten på en udvindingsaktivitet er ikke kun afhængig af, at et mineral er lokaliseret. Der skal være et selskab som både er interesseret og i besiddelse af den nødvendige viden. Samtidig skal selskabet være villig til at acceptere de

vilkår, der vil være knyttet til en udvindingskoncession, ligesom markedsforholdene skal være i orden.

Small-Scale Mining

Ved siden af de mere traditionelle råstofaktiviteter med Greenex' bly- og zinkmine og ARCO's olieefterforskning som typisk eksempler, er man også fra grønlandsk side interesseret i det såkaldte Small-Scale Mining eller småminedrift.

Småminedrift anvendes som samlebegreb for mindedrift, hvor udvindingen typisk kun bliver rentabel, hvis både efterforskningen og brydningen foregår i lille skala. Der er tale om relativt små miner, som drives med simpel teknik og oftest i forbindelse med malmforekomster af høj lødighed.

For Grønland er ønsket om udviklingen af småminedrift opstået som et naturligt ønske til supplement for den øvrige erhvervsudvikling, hovedsagelig baseret på de såkaldte levende ressourcer. Et naturligt ønske om at sprede erhvervsaktiviteterne sammen med ønsket om at blive økonomisk uafhængig af Danmark, har fået Grønland til at se sig om efter supplerende erhvervsmuligheder, og her ligger småminedrift indenfor de økonomisk realisable rammer.

Indenfor den traditionelle minedrift ville investeringernes størrelse sammenholdt med risikoen samt fraværet af tilstrækkelig erfaring med minedrift gøre Grønland afhængig af udenlandsk deltagelse ved driften af minen.

Betingelsen for at småminedrift kan blive økonomisk rentabelt er ofte, at minen er beliggende ved tæt bebyggede

områder, således at infrastrukturen i forvejen er til stede. Dette betyder på den ene side, at investeringen bliver mindre og på den anden side at minedriften kan indgå i erhvervsudviklingen på en naturlig måde. Minedrift af denne art kan supplere beskæftigelsesmulighederne uden at flytte den eksisterende balance i samfundet i modsætning til for eksempel Greenex' afgørende indflydelse på Uummannaq kommune.

Egentlig organiseret småminedrift er endnu ikke igangsat. Narssaq kommune har dog en efterforskningskoncession for et område tæt ved byen, hvor man undersøger mulighederne for at bryde kvarts sammen med det islandske selskab Icelandic Alloys. Alloys skal stå som aftager af mineralerne, hvis projektet viser sig fornuftigt, og Narssaq kommune håber på at kunne starte udvindingen i 1988.

Det anslås, at der vil blive tale om en investering på omkring 15 mio. kr. og med en beskæftigelse på ca. 12 personer. I forhold til en udvindingssituation er kvartsens placering meget heldigt, idet den er placeret tæt ved Narssaq by og ud til kysten, således at følgeinvesteringerne, der ofte spiller en stor rolle for resultatet af en udbygning af det grønlandske produktionsapparat, bliver minimeret.

Industrimineralernes rolle

Ligesom kvartsen ved Narssaq vil mange af de mineraler, som kan tænkes udnyttet i forbindelse med sådanne bynære småminer, sandsynligvis være industrimineraler. Industrimineraler har et begrænset marked, og er ikke noteret på

nogen metalbørs, som f. eks. bly og zink. En øget efterspørgsel gør i visse tilfælde disse mineraler kommercielt interessante, men mineralernes værdi er afhængig af, udvindingen tilrettelægges i samarbejde med den senere aftager af mineralet, således at brydningen og dermed produktet er tilpasset købernes specielle behov.

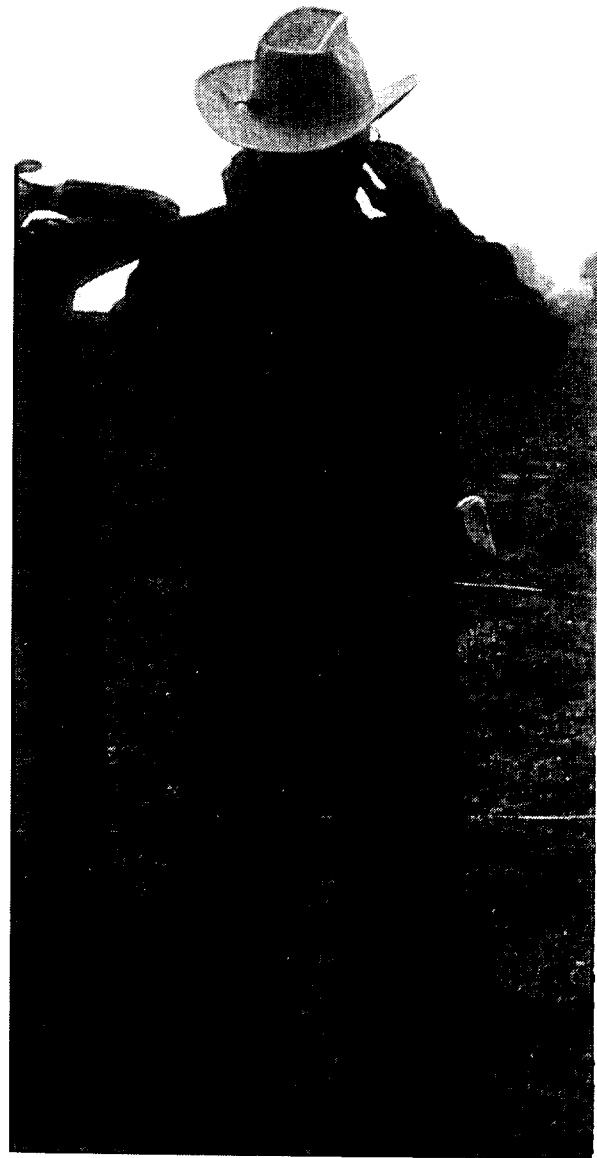
Småminedrift kan få en rolle at spille i den grønlandske erhvervsudvikling, selv om omfanget først vil vise sig efter nogle års mere intensiv efterforskning end den, der foregår idag. Der vil dog aldrig blive tale om andet end et mindre supplement til den nuværende erhvervsudvikling baseret på de levende ressourcer.

En eventuel udnyttelse af de industri-mineraler, som findes i de bynære områder, bliver ikke en guldgrube for Grønland, men bliver i bedste fald en tiltrængt chance for nogle alternative driftsøkonomisk forsvarlige projekter, som kan støtte udviklingen.

Fremtidsudsig

Den grønlandske undergrund indeholder mange mineraler, men som verdens største ø og med sine vanskeligt tilgængelige klimatiske forhold vil det vare længe, før mineralforekomsterne er undersøgt til bunds. Selv om der idag reelt kun er en aktiv mine, knyttes der derfor alligevel store forhåbninger til mineraludvindingen på langt sigt.

Sammenfattende kan man sige, at tankerne idag følger to veje, dels den traditionelle minedrift, herunder olie- og gas-aktiviteterne, gennemført af store kapitalstærke virksomheder og dels småminedrift, hvor de grønlandske kommu-

ner og hjemmestyret sandsynligvis selv må være den aktive part ved etableringen af minerne.

Seismisk prøvesprængning i Jameson Land, juli 1982. Foto: Erik Staffeldt, Alfa Foto.

Småminedriften passer givet bedst til de befolkningsmæssigt små samfund med en begrænset industriel tradition.

De samfundsøkonomiske gevinster i form af arbejdspladser og alternative industrimuligheder til fiskeriet kan gøre

Der vil let kunne opstå interesse modsætninger mellem minedriften på den ene side og fiskeri-fanger-erhvervene på den anden. Foto: Lisbet Lyager, Sermitsiaq.

det til nogle samfundsmæssigt fornuftige industrier.

De aktiviteter, der foregår på dette område, er primært kommet igang på kommunalt initiativ. Aktiviteterne er stadig i sin vorden, og det vil selv i bedste fald vare nogle år inden resultaterne viser sig. De driftsøkonomiske gevinster ved disse virksomheder vil næppe blive særligt store. I forhold til en grønlandsk målsætning om økonomisk uafhængighed af Danmark vil deres betydning kun blive marginal. Det er da heller ikke denne type minedrift der fylder mest af i debatten.

Den traditionelle minedrift eller fundet af olie/gas vil økonomisk kunne få

langt større betydning. Der skal dog være tale om meget betydelige fund før, det er tilstrækkeligt til at skaffe Grønland indtægter af betydning i forhold til de godt 2,5 mia. kr., som Grønland idag ifølge finansloven modtager fra Danmark om året.

Minedrift af et sådant omfang, at det kan få afgørende økonomisk indflydelse, vil ikke være problemfrit, men er da også noget, der ligger en del år ud i fremtiden. I givet fald kan aktiviteterne komme til at dominere ikke alene den økonomiske udvikling, men vil påvirke hele samfundsstrukturen både socialt og kulturelt, og således stille store krav til de grønlandske samfund.

Der vil også let opstå interesse modsætninger mellem minedriften på den ene side og fiskeri- og fanger-erhvervene på den anden. Man kan blive tvunget ud i nogle ubehagelige valgsituationer, men Grønland vil sikkert i alle tilfælde kunne få brug for også den traditionelle minedrift i sin udvikling. Foreløbigt er det dog mest en spændt venten på, hvornår det næste kommercielt interessante fund bliver gjort.

Litteraturliste:

- Atlantic Richfield Company (ARCO), Annual report 1985.
- A/S ARCO Greenland, årsregnskab.
- Greenex, Beretning og regnskab, diverse Årgange.
- Fællesrådet vedrørende Mineralske Råstoffer i Grønland. Årsberetning, diverse årgange.
- Diverse avisartikler fra Sermitsiaq og Atuagagdliutit/Grønlandsposten.
- Lov om Grønlands Hjemmestyre, incl. bemærkninger.
- Den reviderede lov om Mineralske Råstoffer i Grønland. Lov nr. 585 af 29. november 1978.